

Panorama de narrativa catalana

per Pere Guixà

Sánchez Piñol, Todó, Domínguez i Sampere

A *Vae Victus* (La Campana), el personatge Martí Zuviría reprèn les memòries que va començar a escriure a *Victus*. Si aleshores ens parlava de la Guerra de Successió, ara veiem Zuviría a l'Amèrica del Nord colonial, Nova Zelanda, França, Anglaterra, Espanya i, finalment, de nou a Barcelona. Vet aquí quatre novel·les breus que ens desplacen per diversos moments del segle XVIII, i tot cosit per la veu eloqüent i estomacal del protagonista, que conclourà el periple erràtic que va començar després de la desfeta barcelonina contra els borbons. Hi trobem la frase espurnejant de Sánchez Piñol, el traç moral radiant, el detall psicològic intel·ligent, força efectismes i una narrativitat marca de la casa que, en aquest cas, més que no pas la tragèdia i l'èpica, anteposa la picaresca. La novel·la anterior va posar el llistó alt; aquesta segona part no és de qualitat inferior.

El narrador de *L'últim mono* (Club Editor), de Lluís M. Todó, és un home madur (nascut al tombant dels anys 1940 i 1950) que, un cop rep la visita del seu fill, que va a passar a casa seva l'abstinència d'una addicció, decideix posar ordre a la seva vida recordant els anys de joventut (sobretot a la Barcelona dels anys setanta) i la gent que ha conegut. *L'últim mono* del títol al·ludeix a l'autoimpressió d'irrellevància del personatge principal, però també a la seva professió, la de traductor, ofici que sovint, en el món literari, és la baula més negligida. Després d'una dècada sense publicar novel·la, el retorn de Todó —la seva prosa és de les millors— és òptim. Aquest llibre se suma a les seves obres importants, des d'*Els plaers ficticis* i *El joc del mentider* fins a *L'adoració perpètua* i *El mal francès*.

Les veus del Pamano, de Jaume Cabré; *Barcelona cau*, de Valentí Puig; *Pa negre*, d'Emili Teixidor, i *El somni de Farringdon Road*, d'Antoni Vives, són algunes de les bones novel·les sobre la Guerra Civil espanyola dels últims anys. Cal afegir-hi *La sega* (Proa), de Martí Domínguez. Un nen del Maestrat, cap als anys 1950, ens explica la vida en un mas, marcada per les lluites entre els maquis i la Guàrdia Civil. La novel·la destaca

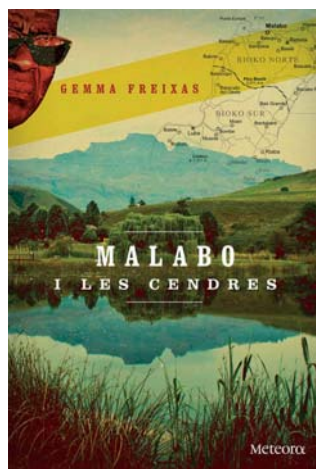
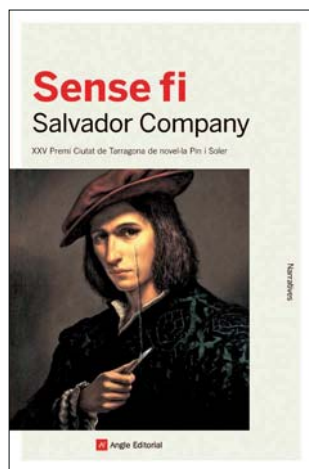
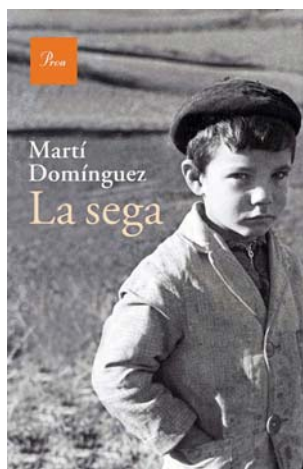
per l'acció que s'esdevé en aquestes muntanyes i per la reflexió moral que es deriva d'aquests fets. Delacions, revenges, encobriments, arbitrietats. La sega ha d'arribar, ens diu el nen, i la repetició d'aquest cicle anual es veu sacsejada per la violència explícita de la postguerra, que afecta la família del narrador i dels masos d'aquests topants. Una novel·la de primer ordre.

Aquesta nit no parlis amb ningú (Males herbes) ha estat una sorpresa d'aquest semestre. Josep Sampere, autor de llarg recorregut en la novel·la juvenil i com a traductor, ha escrit una novel·la de gènere, una novel·la de terror. Amb la grapa de Stephen King i alguns dels motius subtils dels contes de fantasmes de Henry James, aquesta novel·la ens explica el retorn del més enllà de qui va ser la xicota d'un cèlebre actor de serials, atractiu i seductor, però ara un actor en hores baixes, que ha decidit fer un tomb a la seva carrera iniciant una gira per teatres tronats de poblets. La presència de la rediviva envairà la vida de l'actor, de la seva família. I el destí acabarà sent un presagi tenebrós i indefugible. Sampere se'n surt escrivint en un gènere no gaire sovintejat en les nostres lletres.

Villaró, Ricart, Company, Moner i El Hachmi... llibres premiats

Albert Villaró és un autor clau per parlar de les relacions d'anada i tornada entre la Seu d'Urgell i Andorra. La novel·la que va endur-se el premi Prudenci Bertrana, *La Bíblia andorrana* (Columna), s'endinsa en les ombres bancàries del Principat, protegides pels seus serveis policials, a fi d'explicar-nos com pot sobreviure un estat petit enmig d'estats grans. En aquesta feina de diplomàcia i secretisme, ens diu la novel·la, ha sorgit una variant: la pretensió sobirana de Catalunya. Amb les tècniques del *thriller*, Villaró ha ordit una novel·la de qualitat, que valida el recorregut iniciat amb *Obaga* i *Blau de Prússia*, i confirmada amb la seva novel·la anterior, plenament històrica, basada en els Fets d'Octubre: *Els ambaixadors*.

El temps de cada cosa (La Magrana), de Raquel Ricart, va guanyar el premi de Lectors de l'Odissea, un premi

en què el jurat està compost majoritàriament per lectors. La novel·la de Ricart succeeix entre València, els afores de València i una ciutat dels Estats Units, i mitjançant dos nuclis familiars de personatges analitza els temes de la paternitat i l'absència dels pares; els personatges faran un llarg recorregut mental i físic per rescabalar-se d'aquests neguits.

Salvador Company, com Ricart, també és del País Valencià. *Sense fi* (Angle) va guanyar el premi Pin i Soler. És una novel·la amb el rerefons del món del tennis i la pressió per triomfar o per madurar sent molt jove. La corrupció que es viu en alguns vestidors, lluny de la llum pública, tindrà un correlat en una trama de corrupció amb implicacions entre empresaris i altes esferes polítiques. D'aquesta manera, estirant el fil d'uns quants personatges aparentment corrents, Company ha aconseguit un retrat dels últims lustres valencians. Una novel·la molt bona.

Hi ha un cert moviment novel·líctic en terres valencianes, certament. Els últims llibres de Joan Benesiu i Manuel Baixauli van rebre el favor del públic i de la crítica. I encara hi podem destacar el llibre *El retorn de l'hongarès*, d'Anna Moner, premi Alfons el Magnànim. És una novel·la que mostra molt bé el moment en què se situa: el final del segle XIX francès, a París. Hi trobem el misteri lúdic, amb tocs vampírics, de Joan Perucho, sobretot en la troballa d'una dona assassinada i l'autòpsia que se li fa al dipòsit de cadàvers. L'acció té una mena de simetria en la investigació que inicia una dona forense al segle XXI quan, en obrir diverses tombes del cementiri de Père-Lachaise, s'hi troben uns cossos incorruptes. Entendrem que són els d'alguns personatges del segle XIX. Bona prosa, intriga, ambient bigarrat, aires postromàntics. Una novel·la molt recomanable, aquesta de Moner.

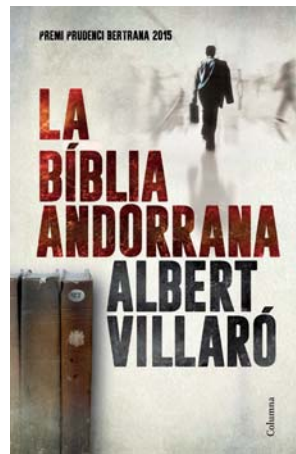
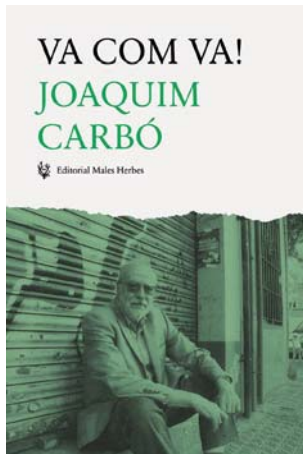
Najat El Hachmi va guanyar el premi Sant Joan amb *La filla estrangera* (Edicions 62). La novel·la narra l'entrada a la vida adulta d'una noia nascuda al Marroc i

criada en una ciutat de l'interior de Catalunya. És la història de la seva rebel·lió personal, del dilema que comporta el fet de sortir o no sortir del món de la immigració i del conflicte intern que suposa trencar l'estret vincle emocional que la uneix amb la mare. Amb tan sols divuit anys, la jove protagonista haurà de decidir si accepta el matrimoni arreglat amb el cosí que li proposa la seva mare o si marxa sola a Barcelona per desplegar el seu talent. El Hachmi torna als temes del seu celebrat debut (*L'últim patriarca*), com ara la llibertat, les arrels, les diferències generacionals o la complexa realitat personal, social i cultural que imposa la condició d'immigrant.

Mesquida, Ribera, Alzamora i Carbó

Biel Mesquida, a *Trèmolo* (Proa), ha aplegat cinquanta-sis contes. És una incursió molt lliure en el gènere, ja que l'autor l'entén com una *tranche de vie*, un moment concret en la vida d'un personatge. En aquests contes, sembla que el moment clau ja ha passat, que la partida ja s'ha jugat, i l'autor, com un explorador, enfoca allò que hi ha de revelador en el que ens mostra del personatge. L'estil, com és habitual en Mesquida, és exuberant; la pinzellada, impressionista, insinuadora; l'acabat, menys espontani del que vol semblar. Tot és al servei de l'emoció, però no hi falta la clau de volta moral. El llibre convenç perquè hi ha un corrent formal que uneix la vibració, el *trèmolo*, de cada peça.

De la vida de Guillem de Berguedà, en sabem sobretot per les aportacions acadèmiques de Martí de Riquer i mossèn Climent Forner. Una vida singular com la d'aquest trobador del segle XII havia de ser novel·lada en un moment o un altre. El músic Francesc Ribera «Titot» ja li va dedicar un disc el 2003, en què va traduir i musicar els seus trenta-dos sirventesos. Ara Ribera publica la novel·la *L'assassinat de Guillem de Berguedà* (Ara Llibres). L'obra és un homenatge al trobador, però Ribera també se'n sap distanciar, fet que redunda en una bona narració que explora les circumstàncies de

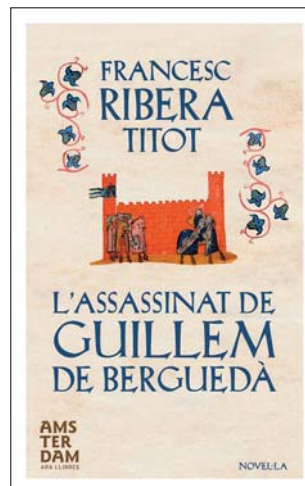
la mort del poeta el 1196. Candidats a ser-ne l'assassí no en faltaven, com bé sabem per la diatriba de molts poemes seus cap a diversos personatges poderosos del comtat. Tenim prou dades i informacions de l'època i de la identitat del poeta per arribar a omplir els punts més esborrats pel temps. I per escriure'n una obra de ficció estimulante com aquesta.

A *La malcontenta* (Proa), de Sebastià Alzamora, se'n parla de Joan Durí, un bandoler que, per la traïció d'un amic, acabarà al patíbul. La «Malcontenta» és Antònia Suau, la dona del bandoler, que buscarà revenja per aquesta mort equívoca. El bandoler, un personatge real, documentat, va atemorir el sud de Mallorca durant el segle XIX. La novel·la, escrita en una llengua eloqüent i poderosa, que reproduceix el passat de l'illa i cerca el caient popular, amb un fons còmic que subtilitza el fons obertament tràgic, ens parla de la redempció d'un individu amorat i procel·lós gràcies a l'amor que sentirà per una dona.

A *Va com va!* (Males herbes), de Joaquim Carbó, hi trobem el treballador d'un banc, un supervivent de la crisi econòmica, que, quan perd la feina, posarà tot el seu talent al servei dels veïns del barri. La trama, a mig camí entre allò lúdic i allò social (la denúncia de la precarietat, de la corrupció, vista per la mirada lúcida d'un suposat perdedor), s'embarca cap a la novel·la negra empeltada de picaresca. Una novel·la àcida i estripada, amb espurnes d'humor, escrita en un català excel·lent.

Més novetats: Adam, Freixas, Lloort i Díaz

Miquel Adam ha debutat en la narrativa amb *Torero d'hivern* (Edicions de 1984). En aquest llibre de contes hi predomina la visió de l'antiheroi, del resistent quotidià amb la pell dura, aquell que ha fet volar els coloms del desig i la quimera i ha topat sovint amb la realitat, però tot això guiat per l'humor i la ironia. Hi ha tres menes de contes. Alguns ens apropen al costumisme, a allò domèstic, amb una base d'autoficció; uns altres, ens

parlen del món literari, territori que el narrador desmitifica; i encara uns altres tenen un pòsit imaginatiu i ficcional més acusat, gairebé surrealista. El resultat global són uns contes que mancomunen la saviesa formal del conte amb la frescor literària. Un llibre recomanable.

Gemma Freixas va dedicar la seva primera novel·la a la proclamació d'independència de l'actual Guinea Equatorial, antiga colònia espanyola. Ara torna a ambientar una novel·la, *Malabo i les cendres* (Metemora), en aquest escenari exòtic, no gaire tractat en la nostra narrativa, tot i que hi ha constatat molts catalans que hi van fer de funcionaris. Eduard Moiché, el protagonista, torna a Bioko des d'Espanya, a fi de dipositar les cendres d'un ésser estimat i tractar de recuperar les arrels personals. La novel·la, ambientada en l'actualitat, ens parla del procés de descolonització, del magnetisme de la terra africana, de la impossibilitat de fugir del propi passat i de les relacions entre Àfrica i Europa.

Les últimes novel·les de Lluís Lloort potser no entren estrictament en la categoria de novel·la negra, però en comparteixen una certa atmosfera. Així passava a *Si quan et donen per mort un dia tornes* i a *Herències col·laterals*, i ara a *Sota l'asfalt* (La Magrana), història que

passa al metro de Barcelona i que es fa ressò del munt de llegendes urbanes que circulen pels seus túnels i andanes. Marçal, un jove de vint-i-set anys, n'és el protagonista, i iniciarà una recerca del seu pare durant tot un dia. El text passa del realisme a un món gairebé oníric, de sensacions claustrofòbiques, de viatge a l'infern, fet que confereix a aquesta obra un desenllaç i una interpretació que va més enllà dels fets que ens descriu.

Mare i filla (Ara Llibres) és la primera novel·la que escriu en català Jenn Díaz, autora ja de llarg recorregut en castellà. La novel·la explora diverses mares i filles que parteixen d'un mateix nucli familiar. La Glòria, la Dolors (mare del marit mort de la Glòria) i les dues filles de la Glòria (la Natàlia i l'Àngela) formen aquest nucli ple de tibantors i proteccions des del qual se'ns explica una història que, així com a les novel·les de Rodoreda, treballa la interrelació emocional dels personatges, però amb un aliatge formal que en reforça la versemblança i alleuja, quan cal fer-ho, la temperatura. En aquesta novel·la, un dels descobriments del semestre, aquest mètode hi és força present. L'obra, sostinguda amb una cal·ligrafia precisa, sondeja la complexitat de les relacions maternofilials.

Reedicions: Bertrana, Barbal, Rodoreda i Llull

Nàufrags, de Prudenci Bertrana, és una de les reedicions destacades d'aquest semestre. L'editorial gironina Ela Geminada s'ha proposat fer una edició crítica de l'obra completa de Bertrana. *Nàufrags* (després de *Violeta* i *Josafat*) és la novel·la que ha publicat darrerament.

També cal destacar els trenta anys de l'edició de *Pedra de tartera* (Columna), de Maria Barbal. Aquesta novel·la breu va ser la primera obra de l'autora i el preludi del seu Cicle del Pallars. Molts lectors coneixen Barbal per aquesta obra, però, de fet, *Pedra de tartera* no va ser sinó la primera llavor d'una obra de les més sòlides de la nostra literatura.

Esmentàvem abans Rodoreda. Els seus lectors més àvids sempre han tingut curiositat per llegir les novel·les anteriors a la guerra. «Les quatre impossibles», les anomenava Rodoreda, que mai no va voler reeditar-les. *Sóc una dona honrada?*, *Del que hom no pot fugir*, *Un dia en la vida d'un home* i *Crim* es publiquen en el volum *Obra de joventut* (Edicions 62), juntament amb *Aloma* (novel·la també dels anys 1930 que, com és sabut, Rodoreda va revisar trenta anys després), diverses narracions i l'obra periodística d'aquella primera etapa. Aquesta edició conclou els dos volums de *Narrativa completa* que el 2008, amb motiu del centenari del naixement de l'autora, la mateixa editorial va publicar.

L'Any Llull neix amb un tema sempre controvertit: l'exigència per arribar a un públic especialista o tractar de divulgar l'autor encara que sigui simplificant-lo. Això també es trasllada a les edicions. D'una banda, hi trobem les exigents i destacades edicions de l'editorial Barcino i de Publicacions de l'Abadia de Montserrat, disposades a difondre la major part de l'obra, sense inscriure-la en l'efemèride. En un sentit més comercial, però també valuós, hi podem destacar *El llibre de les bèsties* (Proa), amb dibuixos de Perico Pastor.

NOVETAT

Bona nit

POEMES PER A L'HORA D'ANAR A DORMIR

SALVADOR COMELLES
DIBUIXOS: MERCÈ GALÍ

Salvador Comelles ens ofereix uns poemes senzills, tendres i divertits, que podrem repetir un dia i un altre. Els somnis dels pirates, els pijames dels animals, les nits de pluja, els ronc del veí... Tots molt ben il·lustrats per Mercè Galí.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat - comanda@pamsa.cat - www.pamsa.cat